

זמן מתן תורתינו

"תנה הודך על השמים" – טענת המלאכים ותשובת משה ע"כ

**"בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת . . מה לילוד אשב בינינו
. . תנה הודך על השמים" – שקלא-וטריא בביאור טענת המלאכים מדין 'בר
מצרא', וביאור תשובת משה – מדוע באמת אין כאן דין זה.**

בין עמים אתם שרויין שעובדין עבודה זרה (ועד"ז ענה להם משה בנוגע ליתר הדיברות): כלום אתם עושים מלאכה . . משא ומתן יש ביניכם . . אב ואם יש לכם . . קנאה יש ביניכם יצה"ר יש ביניכם . . מיד הודו לו להקב"ה וכו'".

ומבואר בספרים, שיסוד טענתם - ע"פ הלכה – של המלאכים "תנה הודך על השמים" הוא הדינא דבר מצרא:

הדין הוא (ב"מ קח, א), שכאשר אדם רוצה למכור

א. אודות מתן תורה מסופר בגמרא (שבת פח, ב):
"בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מה לילוד אשה בינינו. א"ל לקבל תורה בא. אמרו לפניו חמודה גנוזה שגנוזה וכו' אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו וגו' תנא הודך על השמים. א"ל הקב"ה למשה החזיר להן תשובה וכו'. אמר לפניו רבש"ע תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. א"ל למצרים ירדתם לפרעה השתעבדתם תורה למה תהא לכם. שוב מה כתיב בה לא יהי' לך אלקים אחרים,

הרי משה קיבל תורה מסיני לא רק לעצמו אלא לכל בני ישראל?

יש מפרשים שתירצו:

(א) שכל בני ישראל הם בני מצרא לתורה, כי נשמות בני ישראל "גזורות מתחת לכסא הכבוד".

(ב) בשעת מתן תורה היו כל בני ישראל שותפים להקב"ה, מצד זה שקבלו עליהם מצות שבת במרה (לפני מתן תורה), וארז"ל "כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו וכו' כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית".

ג. אבל - צ"ע בכל התשובות המוזכרות לעיל, כי העיקר חסר מן הספר - באף אחד מהביאורים דלעיל אינו מובא מענה משה רבינו עצמו למלאכים.

ואדרבה: בשלשה התירוצים האחרונים משתמע, לכאורה, להיפך מטענת משה רבינו: בתירוצים אלו מודגש עד כמה משה (וכאור"א) קרוב(ים) להקב"ה, שייך לשמים, ושותף להקב"ה; ומהגמרא משמע להיפך: שהתורה קשורה עם ירידה למצרים וכו'; הדגשת הגשמיים של הלוקח, ועד ל"קנאה", "יצה"ר" וכו'.

ד. כן מוקשים גם שני התירוצים הראשונים (נוסף על התמי' הכללית הנ"ל):

(א) בתירוץ הא': זה שאין במטלטלין דינא דבר מצרא הוא משום שכל הטעם דבר מצרא - שיוכל לאחד את שדותיו במקום אחד - אינו שייך במטלטלין, כי מטלטלין אפשר לקנות במקום רחוק ולהביא למקומו. טעם זה לא שייך לגבי התורה - התורה היא דבר שהיא אפשר להשיגה בשום מקום.

(ב) בתירוץ הב': על התורה מצינו ג' לשונות: (א) "ירוש"ה - כדכתיב "תורה צוה לנו משה מורשה וגו'". (ב) "מכירה" - כמרז"ל "אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורתי כו'". (ג) "מתנה" - כמחז"ל "ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל תורה כו'". וכנוסח התפלה: זמן

את שדהו, יש לבר מצרא שלו, השכן שלו, זכות לקחת את השדה מהלוקח, משום שזו טובה לבר מצרא שיהיו שדותיו ביחד ולא מפוזרים והתורה אמרה "ועשית הישר והטוב בעיני ה'". וזאת היתה טענת המלאכים: כיון שהתורה היא גנוזה, כלומר, נמצאת במרום (בשמים), והם נמצאים בשמים, חל עליהם הדין של "בר מצרא" לקבל את התורה, ולכן - "תנה הו'ך על השמים".

[ועפ"ז מובן איך רצו המלאכים לקבל את התורה והרי כבר כתוב בה "צו את בני ישראל", "דבר אל בני ישראל" (וכי"ב) - כי הדין דבר מצרא הוא, שגם לאחר המכירה, יש בכח הבר מצרא לסלק את הלוקח מהשדה ונותנים את השדה לבר מצרא].

ולהפרכת, טענת המלאכים מצינו במפרשים כמה תירוצים - ומהם:

(א) דינא דבר מצרא שייך רק בקרקע ולא במטלטלין, ותורה איננה קרקע.

(ב) דינא דבר מצרא הוא רק במכירה, ולא במתנה, והתורה ניתנה במתנה.

(ג) בני ישראל קרובים להקב"ה, כמש"נ "מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו". זאת ועוד: בני ישראל הם "בנים למקום", ובנוגע לקרובים, (ועאכ"כ) בנים, לא חל הדין דבר מצרא.

(ד) על משה רבינו נאמר שהי' "איש האלקים", ומבואר במדרש "מחציו ולמטה איש מחציו ולמעלה האלקים", וא"כ הרי שגם משה רבינו הי' "בר מצרא" לתורה שהיא בשמים.

(ה) על הפסוק "ויעמוד העם על משה מן הבקר ועד הערב" אמרו חז"ל, שמשה רבינו הי' "דן דין אמת לאמיתו" ו"כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית". והדין הוא, שאם הלוקח הוא שותפו של המוכר לא חל עליו דינא דבר מצרא.

ב. לכאורה יש להקשות על ב' התירוצים האחרונים:

משא ומתן . . . אב ואם יש לכם" משמע, שמענה משה למלאכים הוא (לא כ"כ מצד הענין של מלחמת היצר, אלא) מצד כללות הענין, שחלק הפשט והעשי' שבתורה לא שייך במלאכים].

1. והביאור בזה :

תכלית התורה הוא, שע"י נפעלת ומתממשת כוונת הבריאה של "נתאווה הקב"ה להיות לו (ית') דירה בתחתונים". וידוע הדיוק בלשון "דירה", שכשם שהאדם נמצא בדירתו עם כל עצמותו, כך נתאווה הקב"ה שעצמותו ית' תהי' נמשכת ב"תחתונים". וענין זה נפעל ע"י התורה, כי ע"י התורה "אותי אתם לוקחים".

ומצד זה מופרכת טענת המלאכים מדינא דבר מצרא: הדין הוא, שאם הבר מצרא רוצה את הקרקע בשביל לזרוע אותה, והלוקח רוצה את הקרקע על מנת לבנות לו בית, נותנים את השדה ללוקח, משום ש"ישוב עדיף ולית בה משום דינא דבר מצרא". ועד"ז בעניינינו: כיון שתכלית הכוונה בנתינת התורה הוא, לעשות לו ית' דירה ("בית") בתחתונים, שוב נופלת טענת המלאכים מצד דינא דבר מצרא.

וזהו מה שמשא רבינו סח להם "למצרים ירדתם . . . כלום אתם עושים מלאכה . . . משא ומתן יש ביניכם וכו': התורה שייכת לבני ישראל כי זה קשור לשובו של עולם, עוה"ז הגשמי (בין עמים . . . קנאה יש) דוקא (כי התורה ניתנה בשביל לעשות לו ית' דירה בתחתונים).

2. זה שהתורה לא ניתנה למלאכים, אין זה מצד זה שהעליונים אינם זקוקים להמשכת העצמות שע"י התורה - כי גם בעולמות העליונים מאיר בהם מצד עצמם רק הארה מאלקותו ית', והארה זו היא "ירידה מאור פניו ית' (עיין תניא פל"ו);

אלא שע"י עבודת התחתונים נפעל המשכת העצמות, "דירה לו ית' גם בעליונים, ובכל סדר ההשתלשלות;

מתן תורתנו. וג' לשונות אלו מורים על ג' אופנים של שייכות התורה לבני ישראל, כמבואר בכמה מקומות וא"כ, כיון שיש לתורה גם דין ד"מכר", הרי כבר בה שייך דינא דבר מצרא.

ה. תירוץ נוסף מצינו (המתאים לכאורה ללשון הגמרא בהקדים ביאור המפרשים שטענת המלאכים היתה על חלק הסוד שבתורה: גם המלאכים יודעים שלחלק הפשט (עשי') שבתורה אין לה שום שייכות. ובמילא היתה טענתם מצד דינא דבר מצרא על חלק הסוד. ומכיון שלבני ישראל ניתנה כל התורה, והמלאכים יכלו לקבל רק חלק אחד - הנה הדין הוא ש"מכר כל נכסיו לאחד לית בה משום דינא דבר מצרא".

וגם יש דין נוסף בבר מצרא, שאם הבר מצרא צריך את הקרקע להרוחה והלוקח צריך אותה משום ש"דחיקא לי' שעתא", לא חל במקרה זה הדין דבר מצרא. וכן הוא בנדר"ד: זה שבני ישראל זקוקים לתורה הוא בדוגמת "דחיקא לי' שעתא", כי התורה היא החיות של בני ישראל ("הם חיינו"), וע"י התורה יכולים להתגבר על היצה"ר כמרז"ל "בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין"; משא"כ המלאכים שרצו את חלק הסוד שבתורה, ולהם אין יצה"ר, הרי זה ע"ד להרוחה.

אבל גם בתירוץ זה צ"ע: זה שמשא רבינו ענה "למצרים ירדתם כלום אתם עושים מלאכה . . . מר"מ . . . אר"א . . . יצה"ר יש בינכם" - שלמלאכים אין שייכות לחלק הפשט והעשי', שבתורה, לא הי' בגדר חידוש לגבם, המלאכים ידעו זאת היטב ולכן כבר לכתחילה בקשו רק את חלק הסוד שבתורה. והתירוץ על זה ש"מכר כל נכסיו לא' לית בה משום דינא דבר מצרא", או שהתורה היא חיותם של בני ישראל - אינו מוזכר אפי' ברמז בדברי משה ?

[וזה שהתורה היא "דחיקא לי' שעתא" לגבי בני ישראל מצד מלחמת היצר הוא הסבר של המצב ש"יצה"ר יש ביניכם"; אבל מלשון תשובת משה רבינו והאריכות בזה "כלום אתם עושים מלאכה . . .

ההשתלשלות.

ביאור טעם לדבר: כח העצמות שבתורה מתגלה בפועל רק בעבודת הנשמה המלובשת בגוף גשמי ובמצרים וגבולים של עוה"ז. הנשמה יורדת לעולם "מלא קליפות וס"א שהן נגד הוי' ממש", ובעולם זה עצמו נלחמת היא ביצה"ר, גוברת על כל ההעלמות והסתרים, ומהפכת חשוכא לנהורא; ענין זה – אתכפיא ואתהפכא של קליפות "שהן נגד הוי' ממש" לענין של קדושה – הוא ענין של חידוש, עושים מה"יש" (ישות) – אין, וכח ההתחדשות הוא בעצמותו ית' שהוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא (לחדש) יש מאין, והוא נותן את הכח לעשות מיש אין.

וגם מעלה זו של כח ההתחדשות מרומזת בתשובת משה – "אב ואם יש לכם":

ידוע שענין ההולדה הוא מעין ההתחדשות מאין ליש, שלכן הוא רק בכח הא"ס. וכח זה אין במלאכים; וזה הי' טענת משה, שכח ההתחדשות נמצא רק בנשמות ישראל למטה, שע"י עבודתם הם "מולידים" – לוקחים ענינים תחתונים ועושים מהם (וע"ז מכל סדר ההשתלשלות) דירה לעצמותו ומהותו ית'.

(ע"פ לקוטי שיחות חלק יח עמ' 28 ואילך וע"ש כל המ"מ וציונים לענינים המתבארים בשיחה זו)

וכידוע המשל בזה: שכאשר רוצים להרים בנין אזי צריך להרימו מן חלקים התחתונים שבו דוקא, כי אם יגביהו "מאמצע כו' לא הי' מגבי' התחתונים".

לכן נתן הקב"ה את התורה דוקא למטה בעוה"ז "התחתון כו' שאין תחתון למטה ממנו", כי דוקא ע"ז מתעלה כל ה"בנין" של סדר ההשתלשלות.

וזהו גם מה שמשה רבינו הדגיש בתשובתו "קנאה יש ביניכם יצה"ר יש ביניכם" – בשביל להדגיש את ענין התחתון שבעולם "התחתון במדרגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' כו' עד שהוא מלא קליפות כו'.

ח. ועדיין צריך ביאור: אמנם, כדי לעשות לו ית' דירה בתחתונים צריך את התורה כאן למטה – אבל אין זה מיישב את טענת המלאכים מצד דינא דבר מצרא: סוף סוף הם בני מצרא והם רוצים לעשות "דירה" ("בית") – עכ"פ – בעליונים?

ובהכרח לומר, שענין הדירה לו ית' – המשכת העצמות – אינו יכול להתממש כלל (אפי' לא בעליונים) ע"י עבודת המלאכים; דוקא ע"י עבודת התחתונים יש את היכולת להמשיך את עצמותו ית' ובכל סדר

עת רצון למעלה

חג השבועות הוא זמן עת רצון למעלה, וה' יתברך מטריד את המקטרג על עם ישראל כדוגמת הטרדתו בשעת התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום הכיפורים.

כלומר, אשר חג השבועות הוא זמן המוכשר לעשות הכל לטובת לימוד התורה והעבודה ביראת שמים, וכן להתעסק בתשובה בהנוגע לתורה באין מפריע משטן המקטרג כדוגמת זמן התקיעות בראש השנה ויום הקדוש דצום הכיפורים.

(ממכתב כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע - אג"ק ח"ה עמ' עח)